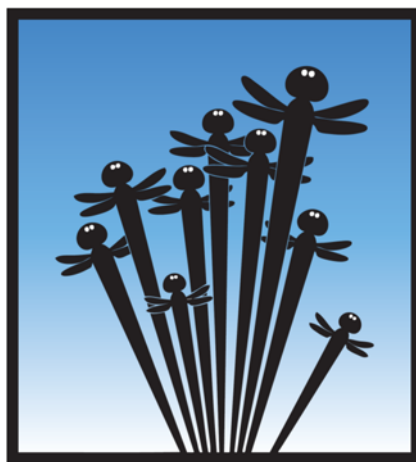

LETO 2018 KOT ZAČETEK SODOBNEGA PROUČEVANJA KAČJIH PASTIRJEV KOSOVA IN BOOM 2018 – KOSOVO

Slovensko odonatološko društvo že od samega začetka vzpodbuja, predlaga in/ali izvaja različna sodelovanja med nevladnimi organizacijami in drugimi ustanovami. Najsibo to sodelovanje pri odonatoloških aktivnosti na Balkanu ali širše v Evropi ali pa biološko sodelovanje v Sloveniji. Enako velja tudi za vzpodbujanje odonatoloških raziskav. Če so 90. leta prejšnjega stoletja po zaslugi Kotarca, Bedjaniča, Šalamuna in Pirnatove pomenila preboj v sodelovanju med odonatologi v regiji Alpe-Jadran, se od leta 2011 dalje piše novo poglavje, začenši z organizacijo MEDNARODNEGA SREČANJA ODONATOLOGOV BALKANA –

BOOM, kjer smo slovenski odonatologi pričeli tkati tesne stike z odonatologi celotne balkanske regije. Tako je BOOM od svojega začetka »prepotoval« že skoraj celo bivšo Jugoslavijo - po dvakrat Slovenijo in Srbijo (enkrat v Vojvodini) ter po enkrat Hrvaško, Bosno in Hercegovino ter Makedonijo. Od avtonomnih pokrajin ali republik bivše SFRJ tako manjkata le še Črna gora in Kosovo, kjer se je v 2018 ustavila osma postojanka naših srečanj.

Splet naključij je pripeljal do tega, da smo slovenski odonatologi v letu 2018 več pozornosti namenili Kosovu, ki je bilo v preteklosti odonatološko skorajda neraziskano. Atlas kačjih pastirjev Evrope (BOUDOT & KALKMAN, 2015) poroča s Kosova o pojavljanju 22 vrst kačjih pastirjev, na podlagi manj kot 50 podatkov, večinoma zbranimi pred letom 1986. Slednje uvršča Kosovo glede na poznavanje kačjih pastirjev med najmanj raziskana območja v Evropi.

Kot smo lani poročali v biltenu *Erjavecia* (VINKO, 2017), je bil BOOM 2018 sprva načrtovan v državi na »B«, a smo imeli sprva malce smole v komunikaciji z bolgarskimi kolegi in preden so se ti dokončno dogovorili z Dejanom Kulijerjem, je slednji v Beogradu spoznal par kosovskih entomologov, ki so izrazili interes za sodelovanje pri organizaciji tovrstnega srečanja. Tako so se nekako pričeli pogovori, ki sem jih prevzel, v katerih se je Ferdije Zhushi Etemi s prištinske univerze izkazala za voljno šefinjo naslednjega BOOM. Želela je pridobiti več informacij, potrebnih za organizacijo in ko je slednje prejela, je podala dokončno odločitev, da smo odonatologi Balkana vabljeni na Kosovo! Neodvisno od idej, ki so se pletle znotraj SOD in prijateljev, pa je odločitev o preživetem času na Kosovu padla tudi v Društvu študentov biologije, kjer so se odločili letošnje prvomajske praznike s taborom Ekosistemi Balkana preživeti tudi prav tam.

SLIKA 1. Organizatorji 8. MEDNARODNEGA SREČANJA ODONATOLOGOV BALKANA – BOOM 2018; z leve: Damjan Vinko, Ferdije Zhushi Etemi, Dejan Kulijer (Foto: J.-J. Mekkes).

Del pogovorov sva s Ferdije opravljala z Dejanom ločeno, delno pa je bila komunikacija trosmerna. V njih sva hitro ugotovila, da bi bilo koristno, če Ferdije osebno obiščeva, da se dogovorimo o vseh potrebnih detajlih, saj se sama BOOM-a ni nikoli udeležila, hkrati pa to izkoristiva še za ogled terena: »Pa dajva, greva pred BOOM še enkrat tja« ... Malce se je nato zataknilo s financami, nakar nama je nasproti priskočila mednarodna odonatološka fundacija International Dragonfly Fund in ker enkrat ni nobenkrat, sva se odločila, da se na Kosovo pred srečanjem odpraviva dvakrat, predvsem s ciljem obiskati več lokacij in pomagati lokalni organizatoriki izbrati primerne terene, saj se je sama poprej na Kosovu ukvarjala predvsem z lepidopterologijo in limnologijo. Kaj hitro po prvem snidenju sva videla, da bo naše sodelovanje obrodilo prave sadove. Z načrtovano pomočjo v obliki najine soorganizacije BOOM-a sva bila tako že pred dogodkom prepričana, da bo 8. MEDNARODNO SREČANJE ODONATOLOGOV BALKANA enako izjemno kot vsa srečanja doslej in da bova z novimi izkušnjami in znanjem lahko polnomočila nekaj lokalnih entomologov za odonatološko delo v bodoče.

Prva slovenska odonatološka noga mlajše generacije je tako na Kosovo, veliko za približno pol Slovenije, stopila konec aprila 2018, ko je na taboru Ekosistemi Balkana Maja Hostnik vodila odonatološko skupino, katere delo v tem biltenu tudi predstavlja. Z Dejanom in Ferdije smo prve terene opravili konec maja in junija, pri izvedbi terenskega dela pa nam je z brezplačno izposajo avtomobila pomagala Kosovska agencija za varstvo okolja in njen Qenan Maxhuni. Zaradi nekaj deževnih dni, ko na teren ni bilo moč oditi, sva z Dejanom pregledala manjšo zbirko Oddelka za biologijo Fakultete za matematiko in naravoslovje Univerze v Prištini "Hasan Priština", na kateri Ferdije med drugim predava entomologijo. Vzorci v zbirki sicer nimajo etiket, zato so žal podatki o natančnih lokalitetah za vedno izgubljeni, ve pa se, da so bili vsi nabrani v zadnjih 15 letih in vsi na Kosovu. Rezultati zgodnjih terenov in fakultetna zbirka sicer niso neposreden del tega prispevka ...

Do BOOM-a smo tako morali počakati le še dober mesec, v vmesnem času pa sem pregledal in dešifriral obstoječo literaturo o kačjih pastirjih Kosova (MUŽINIĆ & RAŠAJSKI, 1992; ŽIVIĆ in sod., 2008; ZHUSHI ETEMI, 2005; HOXHA, 2010; BIORAS, 2018), predvsem sem skušal ugotoviti točne lokacije najdb in pridobiti seznam vrst. Francoski odonatolog Jean-Pierre Boudot nam je prijazno poslal vse podatke, ki so bili vključeni v evropski atlas (BOUDOT & KALKMAN, 2015). Veliko podatkov zanj je zbral srbski odonatolog Miloš Jović iz beogradskega prirodoslovnega muzeja, ki naj bi se nam po prvotnih načrtih na prvih terenih tudi pridružil. Pri iskanju literature mi je pomagal še belgijski odonatolog Geert De Knijf.

Letošnje 8. MEDNARODNO SREČANJE ODONATOLOGOV BALKANA – BOOM je v organizaciji Oddelka za biologijo Fakultete za matematiko in naravoslovje Univerze v Prištini "Hasan Priština" in Slovenskega odonatološkega društva na Kosovu potekalo med 3. in 10. avgustom 2018. Zanj smo si izbrali dva bazna tabora – prenočišče v poročnem motelu v Veliki Slatini in planinski dom blizu Jablanice na Šar planini. Skupno 26 udeležencev (TABELA 1) je na 91 lokalitetah

zbralo 603 podatke o pojavljanju 46 vrst kačjih pastirjev. Udeleženci so prihajali iz največ držav doslej, kar desetih: Slovenije, Kosova, Srbije, Bosne in Hercegovine, Makedonije, Albanije, Hrvaške, Nemčije, Nizozemske in Finske. Po številu zbranih podatkov, pa tudi pregledanih lokalitet, je bilo to drugo najuspešnejše srečanje, takoj za lanskoletnim v Sloveniji (VINKO, 2017). Hkrati pa tudi na nobenem dosedanem BOOM-u nismo zbrali tolikšnega deleža za državo novih podatkov v primerjavi s poprej poznanim – a slednje smo že vnaprej pričakovali.

TABELA 1: Seznam udeležencev 8. MEDNARODNEGA SREČANJA
ODONATOLOGOV BALKANA – BOOM 2018.
Z * so označeni udeleženci, ki se niso udeležili celotnega srečanja.

Aurora Zylaj, ALBANIJA *	Marko Olias, NEMČIJA
Dejan Kulijer, BOSNA IN HERCEGOVINA	Oliver Brauner, NEMČIJA
Miikka Friman, FINSKA	Jan-Joost Mekkes, NIZOZEMSKA
Ana Štih, HRVAŠKA	Damjan Vinko, SLOVENIJA
Toni Koren, HRVAŠKA	Nina Erbida, SLOVENIJA
Ferdije Zhushi Etemi, KOSOVO	Aleš Tomažič, SLOVENIJA
Shehide Gashi, KOSOVO	Maja Hostnik, SLOVENIJA
Nesade Muja, KOSOVO	Nika Zaletelj, SLOVENIJA
Fitore Gashi, KOSOVO *	Peter Kogovšek, SLOVENIJA
Pajtim Bytyçi, KOSOVO *	Primož Presetnik, SLOVENIJA
Biljana Rimčeska, MAKEDONIJA	Marija Gajić, SRBIJA
Aleksandar Rimčeski, MAKEDONIJA	Lena Kulić, SRBIJA
Marco Wanke, NEMČIJA	Saša Rajkov, SRBIJA *

Terensko delo smo opravljali tako rekoč po celotnem območju Kosova. Na teren smo se odpravljali v dveh ali treh skupinah, pri čemer se je ena večja skupina na pot odpravljala z mini busom, preostali pa smo se vozili z osebnimi vozili - hvala Primožu, Petru in Nini za voljnost! Prehranjevali smo se bodisi v prenočišču ali si kuhali sami, prvi večer nas je okoljska ministrica pogostila v eni od restavracij v bližini Prištine, a je slovenska ekipa na večerjo zaradi nepričakovanega več urnega čakanja na srbsko-kosovski meji ta del zamudila, enkrat pa smo se odpravili v tradicionalno kosovsko gostilno v Prizrenu. Slednjo odločitev so nekateri udeleženci sicer obžalovali, kajti v večernih urah predzadnjega večera so se pri nekaj njih pojavile hujše prebavne motnje, zaradi katerih se nam naslednji dan na terenu niso mogli pridružiti. Izvora težav sicer nismo nikoli uspeli razvozlati. Pestro je bilo že tudi pred obiskom gostišča, kajti sponzor srečanja nas je razkošno pogostil - da ne napišem, tudi napil - v vinski kleti Stone Castle, ki je po proizvedeni količini vina ena večjih vinskih kleti v Evropi. Da strahu, ki nam ga je isti dan ob Vrbničkem jezeru vlil finski udeleženeec ob svojem alergijskem napadu, niti ne omenjam ...

SLIKA 2. Del udeležencev 8. MEDNARODNEGA SREČANJA ODONATOLOGOV BALKANA – BOOM 2018, tik po zaključku obiska vinske kleti Stone Castle (Foto: J.-J. Mekkes).

Dnevi tokratnega BOOM-a, ki je letos potekal pod okriljem prevelikih belih majic s »plastičnim« modrim potiskom spredaj in črnim zadaj, so bili po večini zelo vroči. Terenili smo od zajtrka, ki se je kakšne dni (pre)dolgo pripravljaj, do mraka. Tarčnih vrst si nismo zadali, saj smo želeli zajeti čim več različnih lokalitet, nekaj smo jih pregledali že v zgodnejših terenih tega leta. Kopica lokalitet je bila sicer polna smeti in smrdečih organskih odpadkov. Smetem smo bili priča še tudi v visokogorju, npr. na Šar planini, ko smo ob potoku Prizrenit na nadmorski višini 1.400 metrov našli očitno priljubljen piknik prostor, kar je bilo očitno tudi zaradi kopice ostankov tovrstne aktivnosti.

Drugačno opustošenje smo našli ob Brezničkem jezeru (42°07'51.0"N, 20°38'28.0"E; alt. 940 m), kjer v letošnjem letu lokalni mogotec spreminja naravni breg jezera v tlakovano sprehajalno pot. Del jezera je sicer še vedno bil ohranjen in smo tako še imeli srečo tam popisati 19 vrst, med njimi tudi obrežno zverco *Lestes dryas* in obvodno zverco *Lestes sponsa*, višnjevo devo *Aeshna affinis*, rumenega kamenjaka *Sympetrum flaveolum* in sredozemskega kamenjaka *Sympetrum meridionale*. V drugem delu BOOM-a smo v višjih legah tudi spali, v dopoldanskih urah pa tam imeli srečo tudi z bližnjo jaso (42°09'19.0"N, 20°46'51.1"E), na kateri smo še pred odhodom na teren v dveh dneh zabeležili 6 vrst, med drugim tudi barjansko devo *Aeshna juncea* in povirnega studenčarja *Cordulegaster bidentata*. Še višje v gore, v Prokletije, se je zadnji terenski dan srečanja odpravila skupina najvztrajnejših (do tja je bilo namreč kar nekaj ur vožnje, nato še hoje), da bi poskusila tam najti še kakšne nove vrste za srečanja. Na Kučiškem jezeru

(42°40'07.0"N, 20°05'28.0"E, alt. 1.865 m), ki je bila naša najvišje ležeča popisna točka, so popisali 9 vrst, med njimi poleg barjanske deve, obrežne zverce in rumenega kamenjaka še ranega plamenca *Pyrrhosoma nymphula*, močvirskega lebduha *Cordulia aenea* in zelenomodro devo *Aeshna cyanea*.

Istočasno smo se drugi mudili v nižini, kjer smo doživeli druge nepričakovane najdbe. Na poplavljenem travniku z več mlakami blizu Svetega mosta čez Beli Drin blizu kraja Zpze (42°21'10.3"N, 20°32'34.0"E), katerega obisk nam je priporočal Primož, ki je lokaliteto opazoval že v času spomladanskega tabora, so se namreč mnogi lahko prvič srečali s stasitim kamenjakom *Sympetrum depressiusculum*, kjer smo popisali dva samca, samico, tri sveže osebkke in dve mladostni samici ter našli še lev. Samca iste vrste smo nato našli še v bližini vasi Radoste (42°23'11.3"N, 20°31'44.0"E). Sveti most je bil za nas res nekaj posebnega, saj smo nato na bližnji livadi (42°21'10.3"N, 20°32'34.0"E) popisali še pasastega kamenjaka *Sympetrum pedemontanum*. Na treh lokalitetah v bližini mosta (na reki, mlakah in poplavnem travniku) smo popisali 20 vrst, med njimi še tudi prodnega paškratca *Erythromma lindenii*, grmiščno zverco *Lestes barbarus* in zeleno pazverco *Chalcolestes viridis*. Pazverci smo sicer na Kosovu popisali obe, Marko Olias je nekaj vzorcev tudi nabral in npr. na kompleksu mlak blizu prištinskega letališča (42°35'23.2"N, 21°00'59.1"E) izmed 25 ulovljenih osebkov našel tako zelene pazverce *C. viridis* kot presenetljive pazverce *C. parvidens*, pa tudi njune križance.

SLIKA 3. Majino poziranje ob njenem prvem snidenju s stasitim kamenjakom *Sympetrum depressiusculum*, v ozadju poplavni travnik z mlakami v bližini Sv. mosta čez Beli Drin (Foto: D. Vinko).

Zanimivo je bilo tudi terenjenje v Parku Blinajë (42°30'44.4"N, 20°59'10.6"E), kjer smo na 5 lokalitetah tega državnega lovišča popisali 28 vrst kačjih pastirjev, tudi velikega rdečecoka *Erythromma najas* in malega rdečecoka *Erythromma viridulum* ter modroritega spremljevalca *Anax parthenope*. V rezervatu za ptice Ence (42°34'41.8"N, 21°02'49.4"E) smo na 5 lokalitetah popisali 19 vrst kačjih pastirjev, npr. afriškega minljivca *Anax ephippiger* in malinovordečega kamenjaka *Sympetrum fonscolombii*. Zanimivo pa je bilo tudi na mlaki v neposredni bližini našega prvega prenočišča (42°35'54.2"N, 21°00'01.0"E), kjer smo v dveh terenskih obiskih, popoldan in dopoldan naslednjega dne, popisali 23 vrst kačjih pastirjev, tudi loško zverco *Lestes virens vestalis*, obvodno zverco *L. dryas* in grmiščno zverco *Lestes barbarus*, prisojnega zimnika *Sympecma fusca* in bledega kresničarja *Ischnura pumilio*. Ob Badovačkem jezeru s pritoki (42°37'39.3"N, 21°15'35.6"E) smo popisali 24 vrst kačjih pastirjev, tudi velikega studenčarja *Cordulegaster heros*, pri čemer naj dodam, da smo spomladi tam našli še koščičnega škratca *Coenagrion ornatum*.

V bližnji Gračanici smo se izobrazili še o tamkajšnjih srbskih samostanih in lokalno pridelanem pivu. Tudi ob Prizrenu smo terenili v bližini pravoslavne samostana, kjer smo ob reki Bistrici (42°11'56.6"N, 20°45'51.7"E) popisali med drugim bledega vetrnjaka *Caliaeschna microstigma* ter se tam naokoli spoznavali tudi z Gorani. Južnoslovanska etnična skupina Gorani ali Goranci šteje le nekaj tisoč prebivalcev, ki domujejo v regiji Gora na tromeji Albanije, Kosova in Makedonije. So sunitski muslimani, govorijo pa južnoslovanski našinski dialekt.

Favnistično zanimivih najdb vsekakor ni manjkalo tudi na poti proti domu. Fascinirala nas je geomorfologija doline reke Ibar, kjer smo v dveh pritokih (42°58'10.3"N, 42°58'10.3"E; 42°59'05.1"N, 20°49'28.4"E) popisali tudi velikega studenčarja *Cordulegaster heros*. Tamkajšnje območje bi bilo zanimivo tudi za iskanje kačjega potočnika, ki pa ga nismo našli. In še mimogrede, če se boste odpravljali na Kosovo, bodite zelo pozorni katere mejne prehode izbrati. Naša pot nazaj s Kosova v Ljubljano je zaradi nesrečnih izbir z mejnimi prehodi, mankom bencina in krajšimi, terenskimi in prehranskimi postanki, proti koncu še s slabostjo, trajala kar 32 ur. A to je že povsem svoja zgodba ...

Tudi tokratni BOOM je vključeval predavanja. A. Tomažič nam je s predavanjem *Habitat selection and niche partitioning in selected species of hawkers (Odonata: Aeshnidae) of Pohorje (Maribor)* predstavil izsledke svoje magistrske naloge, M. Wanke nam je obarval svet rib, ki jih preučuje v svoji magistrski nalogi, ki jo opravlja na Kosovu, S. Gashi pa nam je poročala o poletnih bioloških taborih, ki jih od leta 2015 v sodelovanju nemške in kosovske univerze organizira kosovsko študentsko ekološko društvo imenovano Kosovo Environmental Education and Research Centre. Sam sem predstavil še dosedanje poznavanje kačjih pastirjev Kosova, s poudarkom na izsledkih spomladanskega terenskega dela (VINKO in sod., 2018).

BOOM 2018 se je odvil zahvaljujoč pomoči naslednjih sofinancerjev: Fakultete za matematiko in naravoslovje Univerze v Prištini "Hasan Priština", Ministrstva za okolje in prostorsko planiranje Kosova, Stone Castle Vineyards and Winery (vsi Kosovo), Študentske organizacije Univerze v Ljubljani, Študentske organizacije Biotehniške fakultete, Društvenega stičišča STIKS, Študentskega kampusa (vsi Slovenija) in Gesellschaft deutschsprachiger Odonatologen (Nemčija). Kosovska pomoč je bila tokrat res izjemna in je šlo za prvo srečanje ob izdatni podpori državnega naravovarstva, zaradi česar nam ni bilo treba vsakodnevno šteti preostalih prihodkov in se ubadati z misljo, kakšno malico si naslednji dan lahko privoščimo. Večino slovenskih in nemških prihodkov pa smo lahko uporabili za kritje vsaj dela potnih stroškov študentom, ki so se srečanja udeležili.

SLIKA 4. BOOM je namenjen tudi pridobivanju izkušenj o odonatološkem terenskem delu ter določanju kačjih pastirjev in je tako namenjen tako izkušenim odonatologom, kot tudi začetnikom (Foto: D. Vinko).

V štirih terenskih odpravah (Ekosistemi Balkana, dva zgodnejša obiska ter BOOM) smo v skupaj 21 terenskih dneh med aprilom in avgustom 2018 zbrali okoli tisoč favnističnih podatkov ter popisali 51 vrst kačjih pastirjev – med drugimi tudi za evropsko skupnost pomembne vrste. 14 vrst je bilo na Kosovu prvič zabeleženih, vključno z na Balkanu redkima stasitim kamenjakom *Sympetrum*

depressiusculum in pasastim kamenjakom *Sympetrum pedemontanum*. Rezultati naše raziskave skupaj s podatki iz Atlasa kačjih pastirjev Evrope (22 vrst) in Univerze v Prištini (25 vrst) podajajo prvi seznam kačjih pastirjev Kosova z zabeleženimi 53 vrstami. Izmed v preteklosti popisanih nismo zabeležili le suhljatega škratca *Coenagrion pulchellum*, najdba kačjega potočnika *Ophiogomphus cecilia* pa ostaja še pod vprašajem, saj je šlo v ŽIVIC in sod. (2008) za določitev ličinke, material pa naj bi se za naš pregled in potrditev še iskal.

Nismo pa samo mi potovali proti jugu na Kosovo, temveč je tudi »Kosovok« potovalo proti severu. S predstavitvami namreč. Naše omenjeno delo v letu 2018 smo julija predstavili na Evropskem odonatološkem kongresu – ECOO v Brnu (VINKO in sod., 2018a), septembra pa še v Mariboru na 5. Slovenskem entomološkem simpoziju (VINKO in sod., 2018b), kjer so se nam pridružili še tudi štirje udeleženci BOOM-a, od tega trije s Kosova. Hrvaška udeleženca, ki bosta prevzela organizacijo našega naslednjega Mednarodnega srečanja odonatologov Balkana, pa sta bila žal v istem času zasedena s hrvaškim biološkim kongresom.

Kakšni so kratkoročni načrti za kosovsko odonatologijo? V naslednjih mesecih moramo pripraviti prispevke o tu ošvrknjenih rezultatih. Ferdije je vključena v izdelavo Rdeče knjige favne Kosova, v kateri bo del vsebine namenjen tudi kačjim pastirjem. Udeleženko BOOM-a Shehide, ki je bila vključena v izvedbo prej omenjenih poletnih taborov na Kosovu, spodbujam in ji pomagam pri pisanju prispevka o njeni taborski zbirki, v kateri je za razliko od zbirke na prištinski univerzi vsak vzorec opremljen z natančnim krajem in datumom najdbe posameznega osebk. Škoda le, da nisem zanjo že prej vedel, da bi jo lahko tudi v živo pregledal, saj je slednje preko fotografij težje in je tudi možnost napake večja. Na koncu pa si predvsem želim, da je bil naš letošnji trud uspešna vzpodbuda kosovskim biologom in drugim, da bodo z delom - morebiti tudi še kdaj v sodelovanju s SODOVCI - pri preučevanju kačjih pastirjev tudi nadaljevali. Dela je kljub majhnosti države seveda še ogromno, pri tem pa jim želim veliko uspeha!

LITERATURA:

- BIORAS – Portal za kartiranje biološke raznovrstnosti Srbije. Verzija 2014. [5.7.2018]
- BOUDOT, J.-P. & V. J. KALKMAN (ured.), 2015. *Atlas of the European dragonflies and damselflies*. The Netherlands, KNNV Publishing, 381 str.
- HOXHA, B., 2010. *Hulumtimi i insekteve të rendit Odonata në ligatinën e Hencit - Radevës* (v angl. The research of insect order Odonata in the Henci-Radeva wetland). Master thesis, FMNS, University of Prishtina, Prishtina. 50 str. [v alb.]
- MUŽINIĆ, J. & J. RAŠAJSKI, 1992. On food and feeding habits of the White Stork, *Ciconia c. ciconia*, in the Central Balkans. *Ökologie der Vögel (Ecology of Birds)* 14: 211–223.
- VINKO, D., 2017. BOOM 2017: 7TH Balkan Odonatological Meeting – 7. mednarodno srečanje odonatologov Balkana. Slovenija, 4. – 11. avgust 2017. *Erjavecija* 32: 29–40.
- VINKO, D., D. KULIJER, F. ZHUSHI ETEMI, M. HOSTNIK, A. ŠALAMUN, 2018a. New data and first checklist of Odonata from Republic of Kosovo. V: Holušová, K. (ed.), ECOO 2018, 5th European Congress on Odonatology, Book of Abstracts, 9-12th July, Brno, Czech Republic, str. 52–53, Mendel University in Brno, Brno.

- VINKO, D., D. KULIJER, F. ZHUSHI ETEMI, M. HOSTNIK & A. ŠALAMUN, 2018b. Prvi seznam kačjih pastirjev Kosova – First checklist of Odonata from Kosovo. *V: Podlesnik, J. & V. Klokočovnik (ured.), Knjiga povzetkov, Peti slovenski entomološki simpozij z mednarodno udeležbo, posvečen 80-letnici akademika prof. dr. Matije Gogala in 50-letnici smrti prof. dr. Štefana Michielija*, Maribor, 21. in 22. september 2018 – Book of Abstracts, Fifth Slovenian Entomological Symposium with International Attendance, dedicated to Academician Prof. Dr. Matija Gogala on the Occasion of his 80th Birthday and 50th Anniversary of the Death of Prof. Dr. Štefan Michieli, Maribor, 21st and 22nd September 2018, str. 33, Univerzitetna založba Univerze v Mariboru, Maribor.
- ZHUSHI ETEMI, F., 2005. *Valorizimi biologjik i ujërave të lumit Sitnicë në bazë të përbërjes së faunës bentale* (v angl. Biological evaluation of water of river Sitnica based on the composition of benthic fauna). PhD thesis, FMNS, University of Prishtina, Prishtina. 116 str. [v alb.]
- ŽIVIĆ, N. V. VUKANIĆ, T. BABOVIĆ-JAKŠIĆ, & B. MILJANOVIĆ, 2008. Distribution of macrozoobenthos in the tributaries of the river Ibar in the northern part of Kosovo and Metohija. *Natura montenegrina* 7(2): 401–411.

(D. VINKO)